

Markus Lüpertz, *Morgen/Mittag/Abend/Nacht of Abschied/Überfall/Heiliger Samariter/Ankunft an der Herberge*, 2009, olieverf op linnen en olieverf op hout (4-delig).
l: 146 x 243 cm, ll: 146 x 146 cm, ill: 133 x 301 cm + 20 x 301 cm, Verzameling Würth, inv. 12616

De Verzameling Würth

De Verzameling Würth, welke ontstaan is in de 60-er jaren, concentreert zich op kunst uit de 20e en 21e eeuw en bevat vandaag de dag ruim 14.000 schilderijen, beeldhouwwerken en grafiek. Op initiatief van Reinhold Würth wordt de bedrijfsverzameling al vanaf 1991 getoond in de verblijfplaats van de firma, het Zuid-Duitse Künzelsau. Dit Museum Würth is in het bedrijfspand geïntegreerd. In 2001 is bovendien in het nabij gelegen Schwäbisch Hall de Kunsthal Würth geopend. Beide musea worden door de firma Adolf Würth GmbH & Co. KG mogelijk gemaakt en zijn gratis toegankelijk.

De Würth musea in Zwitserland, Oostenrijk, Denemarken, Noorwegen, België, Italië, Spanje, Frankrijk en Nederland exposeren in hun ruimtes regelmatig kunstwerken uit de verzameling. Ze organiseren tentoonstellingen die de verzameling toegankelijk maakt voor zowel eigen medewerkers als geïnteresseerden. De Kunstlocatie Würth in 's-Hertogenbosch is in april 2002 in het bedrijfspand van Würth geopend.

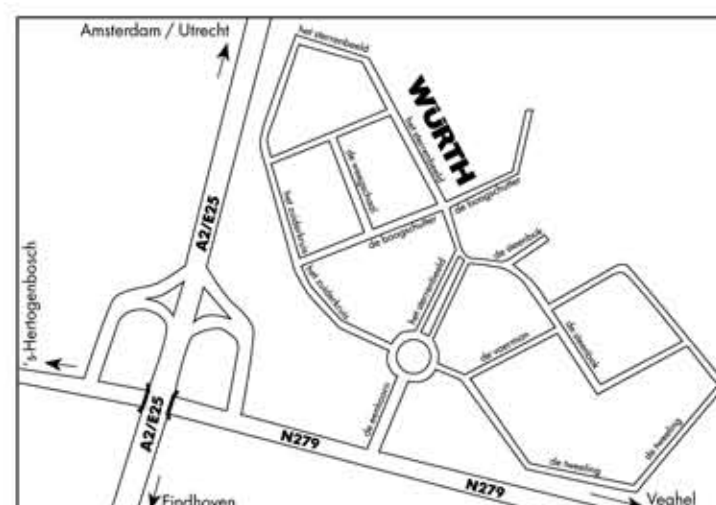
Activiteiten bij Kunstlocatie Würth

Rondleidingen op afspraak zijn altijd mogelijk. Aan een rondleiding kunnen maximaal 15 personen deelnemen. Er zijn meerdere rondleidingen tegelijk mogelijk. Een rondleiding duurt 45 minuten en kost € 40,- per groep. Een rondleiding dient minimaal 14 werkdagen voorafgaand aan het bezoek bij de museumcoördinator bekend te zijn. Zij zal het bezoek vervolgens schriftelijk bevestigen.

Würth kinderatelier daagt kinderen tussen 7 en 12 jaar oud uit met een opdracht die aansluit bij de lopende tentoonstelling. Een gezamenlijke rondleiding door de tentoonstelling en een nabespreking maken het Würth kinderatelier compleet.

Het onderwijs is van harte welkom bij Kunstlocatie Würth. Naast de mogelijkheid van een rondleiding wordt er per tentoonstelling een educatieve workshop ontwikkeld die voor verschillende leeftijden en niveaus op maat kan worden aangepast. Om het bezoek aan Kunstlocatie Würth laagdrempelig te houden, bieden wij deze activiteiten voor het onderwijs gratis aan!

Neem voor meer informatie over bovenstaande activiteiten en reserveringen contact op met de museumcoördinator.

ROUTESCHRIJVING

Openbaar vervoer:
Treintaxi vanaf CS station 's-Hertogenbosch. Buslijn 156.

Eigen vervoer:
Vanaf de A2 neemt u afslag Veghel daarna industrieterrein De Brand.

KUNSTLOCATIE WÜRTH

MARKUS LÜPERTZ

VEELZIJDIGE EXPRESSIE UIT DE VERZAMELING WÜRTH

16 JANUARI - 25 SEPTEMBER 2011

KUNSTLOCATIE WÜRTH 's-HERTOGENBOSCH

OPENINGSTIJDEN KUNSTLOCATIE WÜRTH

De tentoonstelling loopt van 16 januari t/m 25 september 2011. Geopend van maandag t/m vrijdag en zondag 11.00-17.00 uur. Zaterdag gesloten. De entree is gratis.

Voor afwijkende openingstijden kijk op www.wurth.nl/kunstlocatie

KUNSTLOCATIE WÜRTH

Bedrijvenpark De Brand
Het Sterrenbeeld 35
5215 MK 's-Hertogenbosch
Telefoon (073) 629 19 11
Telefax (073) 629 19 55

E-mail:
brigitte.hoppenbrouwers@wurth.nl
Internet: www.wurth.nl

TITEL (voorzijde):

Markus Lüpertz,
Morgen/Mittag/Abend/Nacht of Abschied/Überfall/Heiliger Samariter/Ankunft an der Herberge (detail 4-lijk), 2009,
Verzameling Würth, inv. 12616

© Markus Lüpertz, Courtesy Galerie Michael Werner Berlin, Cologne & New York

MARKUS LÜPERTZ

VEELZIJDIGE EXPRESSIE UIT DE VERZAMELING WÜRTH

Markus Lüpertz,
Otelloydylle, 1996,
olieverf op linnen,
163 x 200 cm,
Verzameling Würth, inv. 3270

Markus Lüpertz,
Dithyrambisch mit rotam Streifen, 1964,
lijmverf op linnen,
216 x 137 cm,
Verzameling Würth, inv. 3443

dorf. Zijn doorbraak in de kunstwereld kwam nadat hij in 1962 verhuisde naar Berlijn en hij twee jaar later samen met onder andere Bernd Koberling en Karl-Horst Hödicke de coöperatieve 'zelfhulp' galerie Großgörschen 35 oprichtte. Hij presenteerde hier zijn 'dithyrambische Malerei', verwijzend naar de filosoof Friedrich Nietzsche en naar het roesachtige loflied op Dionysos, de Griekse god van lust,

chaos en vruchtbaarheid. Het begrip 'dithyrambe' staat voor het streven van Lüpertz naar het ontwikkelen van een levendige onafhankelijke beeldtaal, waarover hij in 1966 een manifest schreef. In deze vroege jaren schilderde Lüpertz werken in een heftige expressionistische beeldtaal. Soms zijn het details uitvergroot op het doek, bijna niet herkenbaar.

Motief

In de jaren zeventig werden Lüpertz' schilderijen met motieven als Duitse militaire helmen, uniformen of eikenbladen enige tijd gezien als politiek getinte uitingen van de kunstenaar. Echter ging het hem niet zozeer om de verheerlijking van de symbolen, maar veel meer om de vormkwaliteit en de daarmee samenhangende schilderijproblematiek. Voor Lüpertz is de drager (schildersdoek, karton etc.) een ruimte waarop schildertechnische problemen kunnen worden opgelost. Door de wijze van behandeling van een onderwerp, wist hij er een neutrale betekenis aan te geven; vormen zonder betekenis.

Lüpertz schilderde vaker dezelfde onderwerpen om de zwaarte ervan uit het werk te halen. De aandacht van de beschouwer wordt niet lan-

De schilder is vrij in zijn expressie, de beschouwer in zijn interpretatie

ger afgeleid door reeds vertrouwde voorstellingen, het gaat om de schilderij zelf. Het is volgens Lüpertz de tijdgeest die de interpretaties suggereert. Vanaf 1977 werden zijn kunstwerken abstracter, zijn zogeheten 'Stil-Bilder'. Door de manier waarop Lüpertz de abstracte vormen situeerde, creëerde hij de illusie van ruimtelijkheid en daar-

mee de associatiemogelijkheid voor een figuratieve voorstelling.

Inspiratiebron

Vanaf het begin van de jaren tachtig vervaardigde Lüpertz ook sculpturen, die vaak in wisselwerking traden met zijn schilderijen. Steeds meer worden de echo's zichtbaar van de grote traditie van de schilderkunst. De gehele tijdsperiode van de Klassieke Oudheid tot en met het Kubisme dient

zoals onder andere Poussin en Picasso. Deze citaten zijn nooit normerend, maar vormen slechts een uitgangspunt om op door te kun-

Markus Lüpertz, *10 Bilder über das mykenische Lächeln - Oedipus*, 1985, olieverf op linnen, 160 x 130 cm, Verzameling Würth, inv. 3436

als inspiratiebron voor zijn schilderijen en beeldhouwwerken. De geschiedenis van de kunst is zijn uitgangspunt, waarbij hij zijn eigen werk ziet als voortzetting, vernieuwing. Lüpertz noemt dit 'Malerei über Malerei' en 'Skulptur über Malerei'. Hij streeft vooral een voortzetting van de Europese schilderkunst na en citeert werken van andere kunstenaars

nen gaan. Tijdens dit proces weet Lüpertz zijn eigen artistieke identiteit te behouden en geeft hij zijn schilderij kunstige hartschicht de ruimte.

De geschiedenis van de kunst als uitgangspunt, zijn eigen werk als voortzetting, vernieuwing

Een veelzijdigheid aan expressie

Lüpertz schildert en beeldhouwt niet alleen, hij heeft ook gedichten en proza geschreven, decors en kostuums voor

opera en theater ontworpen en speelt piano in jazzclubs. Hierbij voelt hij zich bovenal een schilder. Zo legde Lüpertz zelf eens uit dat alles wat hij doet in wezen schilderen is: Hij schrijft gedichten als een schilder, hij maakt beelden als een schilder. Alles wat hij weet, weet hij op basis van het schilderen.

In de jaren negentig maakte Lüpertz zijn programmatische 'Männer ohne Frauen - Parsifal'-serie, waarin de mythische figuur Parsifal naar de Graal zoekt. De serie vormt een serie enkel door het steeds terugkerende motief. Het ging Lüpertz met name om het 'spelen' met de verschillende materialen, kleur en vormgeving. In wezen zou men kunnen zeggen dat hierin de samenvatting ligt van zijn gehele oeuvre dat hieraan vooraf is gegaan.

In de laatste jaren schildert hij meer 'klassieke' schilderijen, landschapsschilderingen. Zoals de serie 'Seelower Höhen', waarin hij landschappen stoffeert met motieven als militaire helmen en eikenloof. Kortom een veelzijdig kunstenaar; een verscheidenheid aan expressie.

Markus Lüpertz,
Kleine Spanierin, 1995,
Brons, beschilderd
(Ex. 2/6),
169 x 51 x 41 cm,
Verzameling Würth,
inv. 3528

Het vermogen om zichzelf voortdurend te blijven uitdagen, steeds weer nieuwe wegen in te slaan, maar altijd vast te houden aan zijn eigen artistieke identiteit

Markus Lüpertz, geboren in 1941 in Liberec (Tjechië), behoort tot één van de belangrijkste en invloedrijkste kunstenaars van zijn generatie. Zijn grof geschilderde figuratieve schilderijen uit de jaren zestig stonden haaks op de conceptuele en ideologische standpunten van die tijd. Een periode waarin het brandpunt van het internationale kunstleven inmiddels van Parijs naar New York was verlegd en abstracte, niet

genoemd. Later werd de groep van onder andere Lüpertz ook wel 'die Neue Wilde' genoemd. Vanaf begin jaren tachtig vervaardigt Lüpertz ook beeldhouwwerken, die in wisselwerking treden met zijn schilderijen. Echter beschouwt Lüpertz zich in eerste instantie als een schilder. In de afgelopen vijftig jaar is deze veelzijdige kunstenaar zichzelf blijven uitdagen en is steeds weer nieuwe wegen ingeslagen, waarin hij bovenal trouw is gebleven aan zijn eigen artistieke identiteit.

Een spanningsveld tussen abstractie en figuratie, tussen vlakheid en ruimtelijkheid

persoonlijke, conceptuele kunst de boventoon voerde. Evenals zijn Duitse collega's Baselitz, Kiefer, Penck en Immendorf, trok Lüpertz zich echter niets aan van de vele discussies die werden gevoerd over wat wel en niet gangbaar was in de moderne schilderkunst. Zijn werk kenmerkt zich door een expressieve beeldtaal, ook wel neo-expressionisme

Baanbrekend

Als zevenjarig jongetje verhuisde Markus Lüpertz met zijn ouders naar Duitsland, waar hij tussen 1956 en 1961 studeerde aan de Kunstnijverheidsschool in Krefeld en de Kunstacademie in Düssel-

Markus Lüpertz, *Kongo*, 1981, olieverf op linnen, 205 x 167 cm, Verzameling Würth, inv. 3747

Markus Lüpertz: De Verzameling Würth en exposities

In de afgelopen jaren zijn er meer dan zestig schilderijen en sculpturen van Markus Lüpertz opgenomen in de Verzameling Würth. De dithyrambische werken, schilderijen met 'Duits motief', mythologische verhalen, de programmatische 'Männer ohne Frauen - Parsifal'-serie en de landschapsschilderingen, de meer klassieke schilderijen van de laatste decennia, vormen een belangrijk deel in de verzameling. Belangrijke individuele tentoonstellingen werden gewijd aan Lüpertz' oeuvre. Zijn eerste tentoonstelling was in Galerie Michael Werner in Berlijn (1968). In het begin van de jaren zeventig toonde het Goethe-Instituut in Amsterdam, onder leiding van Johannes Gachnang, werken van onder andere Lüpertz. Het taboe op het terughalen van de geschiedenis, de eigen culturele erfenis van de Duitse jonge kunstenaars, werd mede door Gachnang doorbroken. In 1977 toonde Rudi Fuchs als directeur van het Eindhovense Van Abbemuseum het werk van Lüpertz. Vijf jaar daarna presenteerde Fuchs werken van de kunstenaar in Kassel, Documenta VII. Later volgden in Nederland nog tentoonstellingen in onder andere Museum Boymans - van Beuningen (1987) en Stedelijk Museum Amsterdam (1997). In 2009 heeft Lüpertz afscheid genomen van de Kunstakademie Düsseldorf, waar hij sinds 1988 rector was. Tegenwoordig woont en werkt Lüpertz in Berlijn, Düsseldorf, Karlsruhe and Florence.